

Tilltalade 2 st

Parter och domslut

Frida Eriksson

Parter

Tilltalad

FRIDA Rebecca Eriksson, 19921202-1548

c/o Advokatfirman af Klercker AB, Västra Trädgårdsgatan 47, 611 32 Nyköping

Offentlig försvarare

Advokat UllaBella af Klercker

Advokatfirman af Klercker AB

Västra Trädgårdsgatan 47, 611 32 Nyköping

Åklagare

Chefsåklagare Marianne Nordström

Åklagarmyndigheten

Särskilda åklagarkammaren

205 90 Malmö

Domslut

Brott som Frida Eriksson döms för

Tjänstefel, 20 kap 1 § 1 st brottsbalken, 2022-04-11 18:55 till 2022-04-11 19:05, Oxelösunds kommun

Påföljd

30 dagsböter om 260 kr (7 800 kr)

Brottsofferfond

Frida Eriksson ska betala en avgift till brottsofferfonden på 800 kr.

Ersättning och återbetalning

UllaBella af Klercker får ersättning av staten med 28 361 kr. Beloppet fördelas enligt följande:

- 20 664 kr arbete
- 2 025 kr tidsspillan
- 5 672 kr mervärdesskatt

Frida Eriksson ska betala tillbaka 11 344 kr av kostnaderna till staten.

Detta är en avskrift av en elektronisk originalhandling.

Postadress

Box 333
611 27 Nyköping

Besöksadress

Folkungavägen 4
Nyköping

Expeditionstid

måndag - fredag
08:00-16:00

Telefon

0155-12 04 00

E-post

nykopings.tingsratt@dom.se

Webb

www.nykopingstingsratt.domstol.se

Pontus Svensson

Parter

Tilltalad

PONTUS Lars Olof Svensson, 19770528-1652
c/o Advokatfirman Nyckeln HB, Östra Storgatan 3, 611 34 Nyköping

Offentlig försvarare

Advokat David Sommestad
Advokatfirman Nyckeln HB
Östra Storgatan 3, 611 34 Nyköping

Åklagare

Chefsåklagare Marianne Nordström
Åklagarmyndigheten
Särskilda åklagarkammaren
205 90 Malmö

Domslut

Brott som Pontus Svensson döms för

Tjänstefel, 20 kap 1 § 1 st brottsbalken, 2022-04-11 18:55 till 2022-04-11 19:05, Oxelösunds kommun

Påföljd

30 dagsböter om 640 kr (19 200 kr)

Brottsofferfond

Pontus Svensson ska betala en avgift till brottsofferfonden på 800 kr.

Ersättning och återbetalning

David Sommestad får ersättning av staten med 23 405 kr. Beloppet fördelas enligt följande:

- 15 747 kr arbete
- 2 977 kr tidsspillan
- 4 681 kr mervärdesskatt

Pontus Svensson ska betala tillbaka 9 362 kr av kostnaderna till staten.

Yrkanden

Stämningsansökan, aktbilaga 5, 2022-11-17, åtalspunkt 1

Åklagaren har begärt att Frida Eriksson ska dömas för tjänstefel enligt 20 kap 1 § 1 st brottsbalken.

Gärningsbeskrivning

1.1 TJÄNSTEFEL (Frida Eriksson) (0150-K1888-22)

Polisassistent Frida Eriksson har beslutat och verkställt en kroppsvisitation av Leo Lejongrim trots att laga stöd saknats för åtgärden. Genom detta åsidosatte hon vid sin myndighetsutövning vad som gällde för uppgiften som polisman. Det hände någon gång den 11 april 2022 på Folkegatan, Oxelösunds kommun.

Frida Eriksson begick gärningen med uppsåt eller av oaktsamhet.

Stämningsansökan, aktbilaga 5, 2022-11-17, åtalspunkt 2

Åklagaren har begärt att Pontus Svensson ska dömas för tjänstefel enligt 20 kap 1 § 1 st brottsbalken.

Gärningsbeskrivning

2.1 TJÄNSTEFEL (Pontus Svensson) (0150-K1888-22)

Polisinspektör Pontus Svensson har deltagit i verkställigheten av en kroppsvisitation av Leo Lejongrim, trots att laga stöd saknats för åtgärden. Genom detta åsidosatte han vid sin myndighetsutövning vad som gällde för uppgiften som polisman. Det hände någon gång den 11 april 2022 på Folkegatan, Oxelösunds kommun.

Pontus Svensson begick gärningen med uppsåt eller av oaktsamhet.

Skäl

Skuld

Frida Eriksson och Pontus Svensson har förnekat gärningen.

Utredningen

Inledningsvis har följande framkommit.

På kvällen den 11 april 2022 iakttog polisassistent Frida Eriksson och polisinspektör Pontus Svensson en person som senare visade sig vara Leo Lejongrim i centrala Oxelösund. Av huvudanmälan framgår att Frida Eriksson klockan 19.00 beslutade att kroppsvisitation skulle genomföras på Leo Lejongrim. Vidare framgår att brottsmisstanken avsåg ringa narkotikabrott genom innehav. Som särskilda tecken antecknades i anmälan; nervös och pendlar i humör. Av anmälan framgår även att det inte påträffades någon narkotika vid kroppsvisitationen. Som ändamål med kroppsvisitationen angavs i protokoll över

kroppsvsitation att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredning om brott och eftersökande av föremål som är underkastat beslag. Av protokollet framgår vidare att kroppsvsitationen beslutades av Frida Eriksson, att den verkställdes av henne och Pontus Svensson och att kroppsvsitationen genomfördes på Folkegatan i Oxelösund. Även en händelserapport upprättades.

Av anställnings- och befattningsuppgifter framgår att Pontus Svensson vid aktuellt tillfälle var förman och Frida Svenssons gruppchef. Vidare framgår att Pontus Svensson började sin anställning på Polismyndigheten i juni år 2013 och att Frida Eriksson började sin anställning i november år 2020.

I anslutning till kroppsvsitationen gjorde Frida Eriksson och Pontus Svensson sökningar på Leo Lejongrim i polisens register. Det framgår av loggutdrag och promemoria över deras respektive slagningar i registren. Under förundersökningen angående tjänstefel kontrollerades huruvida Leo Lejongrim förekom i belastningsregistret. Av promemoria över kontrollen framgår att han förekom avseende två stycken trafikförseelser.

Leo Lejongrim filmade en del av samtalet mellan honom och Frida Eriksson samt kroppsvsitationen med sin mobiltelefon. Av filmen framgår följande samtal.

Leo Lejongrim: Jag är väl inte frihetsberövad, eller? Jag får filma. Jag har all rätt att filma. Jag är väl inte frihetsberövad, eller?

Frida Eriksson: Du är, just nu är du frihetsberövad genom att jag genomför en kroppsvsitation på dig och det är ett tvångsmedel.

Leo Lejongrim: Varför, baserat på vad då?

Frida Eriksson: Vi misstänker att du har något på dig som du inte ska ha, till exempel narkotika.

Leo Lejongrim: Varför då?

Frida Eriksson: Därför att du är nervös, du vill inte svara på frågor, du säger att du inte är härifrån och du är på besök. Frågor på det?

Leo Lejongrim: Absolut, vad har du för laglig basis att göra en kroppsvsitation?

Frida Eriksson: Jag har precis förklarat.

Frida Eriksson genomgick polisutbildningen vid Linnéuniversitetet i Växjö. Peter Kennfors är polis och ansvarig för utredningskursen vid Linnéuniversitetet. Malin Stärners är polis och ansvarig för kursen Droger, missbruk och psykisk ohälsa som ingår i polisutbildningen vid Linnéuniversitetet. Justitieombudsmannens (JO) beslut den 4 mars 2010, diarienummer 2618-2009 ingår i kursen Droger, missbruk och psykisk ohälsa. Vidare ingår i kursen följande jämförelse mellan JO 1998/99 s. 107 och JO 2009/10 s. 72.

JO om skäligen misstanke innehav

I JO 1998/99 s. 107 prövades bland annat frågan om skäligen misstanke gällande innehav av narkotika. Polisen genomförde en riktad insats mot narkotika i

Stockholms city. I samband med detta iakttar man personer som uppehåller sig tillsammans med kända narkotikalangare. Personerna var sedan tidigare rapporterade för olika narkotikabrott. Poliserna uppgav att anledningen till att skäligen misstanke uppstod var denna information, samt att A tog "sig flera gånger i byxlinningen som han rättade till. Han tittade även flera gånger åt byxlinningen". JO hade ingen erinran mot att skäligen misstanke uppstod i ett sådant här fall.

Å andra sidan kan noteras JO 2009/10 s. 76 där en ung man av polis ansågs skäligen misstänkt för innehav då han svarade undvikande på frågor, uppträdde nervöst, försökte springa från patrullen och i samband med att man samtalade med honom "klappade/kände på sina byxfickor". Med detta menades att den misstänkte upprepade gånger förde händerna mot sina byxfickor trots att polismännen sa åt honom att vara stilla. I detta uttalande ansåg JO att dessa omständigheter inte var tillräckliga för att uppnå skäligen misstanke som innehav, utan snarare handlade om spekulation från polismännens sida.

Personerna var sedan tidigare rapporterade för narkotikabrott. Poliserna uppgav att anledningen till att skäligen misstanke uppstod var denna information, samt att A tog "sig flera gånger i byxlinningen som han rättade till, uppehöll sig vid kända langare och han tittade även flera gånger åt byxlinningen – här har vi tre byggstenar som var för sig inte räcker som skäligen misstanke men tillsammans anser iaf jo att det räcker till skäligen mt.

Kommentar:

Det som skiljer dessa uttalanden åt är att det i sistnämnda fallet har polismännen inte i dokumentationen noterat att den misstänkte även uppvisade tecken på narkotikapåverkan, något som framkom först i polisens yttrande till JO. JO kommenterade här särskilt att om tecken på bruk, eller att personen tidigare är känd i narkotikakretsar, tillsammans med rörelser används som tecken på ett innehav så måste det dokumenteras. Att man enbart rör händerna mot byxorna utan någon annan misstanke om eget bruk etc så blir inte misstanken så konkret att den når upp till skäligen utan mer en spekulation.

I kursen Droger, missbruk och psykisk ohälsa ingår Polismyndighetens handbok för narkotikabekämpning, PM 2019:14. I avsnitt 7.3 Straffprocessuella tvångsmedel finns bland annat följande avsnitt 7.3.1.1 som avser kroppsvisitation av misstänkt. I avsnittet finns hänvisningar i fotnoter till förarbeten, ett flertal JO-beslut och juridisk doktrin som utesluts i nedanstående återgivning av avsnittet.

7.3.1.1 *Kroppsvisitation av misstänkt*

För att besluta tvångsmedel såsom kroppsvisitation enligt 28 kap. 11 § RB krävs bl.a. att den misstänkte är skäligen misstänkt för brott på vilket fängelse kan följa. JO har i flera beslut anført att för att en person ska anses skäligen

misstänkt för ett brott krävs att det finns konkreta omständigheter som med viss styrka pekar på att den misstänkte har begått gärningen som misstanken avser. Det medför att omständigheterna måste vara av sådant slag att de ger grund för en faktabaserad misstanke.

I ett beslut från JO framgår att en kroppsvisitation grundats på att en person var känd i narkotikasammanhang och att denne, när han påträffades, var påverkad av annat än alkohol samt betedde sig underligt. JO anförde att enbart dessa förhållanden inte utgjorde konkreta omständigheter av beskaffenhet att grunda en skälig misstanke om sådant narkotikabrott som kan följas av fängelse. JO ansåg således att det inte förelegat tillräckliga skäl för att genomföra kroppsvisitationen. JO har vid upprepade tillfällen uttalat att ett beslut om kroppsvisitation aldrig kan grundas på endast allmänna kunskaper om en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet. Det gäller oavsett vad av vad personen i fråga svarar på en fråga om tidigare brottslighet.

I kursen Droger, missbruk och psykisk ohälsa ingår även bland annat följande powerpointbilder angående skälig misstanke och tvångsmedel.

Vad kan aldrig självständigt bli skälig misstanke?

Att någon ser ut som en missbrukare och/eller uppehåller sig med andra missbrukare kan aldrig självständigt bli skälig misstanke

Att en person flyr från polisen, undviker någon form av kontroll, betar sig nervös, eller ljuger kan ha visst, begränsat, bevisvärde

Tidigare brottslighet – ska skapa nyfikenhet

Att en person är tyst, inte samtycker till ett tvångsmedel eller inte medverkar i utredningen får inte tillmätas något bevisvärde alls (FUK12)

En polismans intuition har ingen betydelse i sig själv – Dock en poäng att reflektera över vad "känslan" beror på (kan finnas objektiva skäl för den)

Sammanfattning skälig misstanke

Vad behövs?

Konkreta, objektiv underbyggda omständigheter som med viss styrka talar för att personen begått det brott som misstanken avser.

Bakgrundskunskap om personen tillsammans med ytterligare någon konkret omständighet krävs

Får inte grundas på subjektiva antaganden, en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet

Misstanke innehav

Exempel: Polisman ser en person inneha narkotika.

Exempel: Ett trovärdigt vittne har sett att en person har narkotika på sig.

Exempel: Vi har en person vi misstänker för narkotikabrott eget bruk.
Personen för händerna mot ex fickorna eller byxlinningen – vi misstänker då att personen är i färd med att försöka göra sig av med narkotika.

Mikael Ehne är poliskommissarie och vakthavande befäl vid Regionledningscentralen Öst. Vittnesmålet med honom har åberopats av Frida Eriksson.

De vid huvudförhandlingen hörda personerna har berättat sammanfattningsvis följande. I referaten används endast personernas förnamn.

Leo Lejongrim: Han var hemma hos sin dåvarande flickvän. De beställde pizza. Han gick till pizzerian för att hämta pizzorna. När han kom ut från pizzerian kom en polis fram till honom. Polisen presenterade sig som polis och med sitt namn Pontus. Han tror att han själv presenterade sig med sitt fullständiga namn. Pontus ställde några allmänna frågor som han svarade på. Efter en stund kom en annan polis, Frida, fram till dem. Hon bad honom att svara på samma frågor som han redan svarat på till Pontus. Frida var allmänt aggressiv. Hon ville styra konversationen och bestämma. Han sa till henne att han redan hade svarat på hennes frågor. Han blev upprörd. Oxelösund är en liten ort där alla känner alla. Situationen var pinsam och jobbig för honom. Han höll på att utbilda sig till väktare. Han berättade det för Pontus och Frida. Frida sa att han skulle visiteras. Han frågade efter lagstöd för åtgärden. Han tog upp sin mobil och började filma. Han ville filma eftersom han ansåg att det inte fanns något lagstöd för att visitera honom. Frida kände igenom honom. Han stod med ansiktet vänt mot en glasvägg till en restaurang som låg vägg i vägg med pizzerian. Pontus fick hans plånbok eftersom de ville titta på hans legitimation. De hittade ingenting på honom. Han fick tillbaka sin plånbok och lämnade platsen. – Pontus och Frida frågade om han förekom i polisens register. Han svarade nej. Han känner inte igen att han skulle ha sagt att han förekom, men inte ville berätta varför. – Han polisanmälde händelsen eftersom han var i en process att bli godkänd som väktare. Han var rädd för att händelsen skulle påverka hans möjligheter att bli godkänd. – Han är rätt säker på att han gav plånboken till Pontus eller Frida. Han tror att han gav den till Pontus.

Frida Eriksson: Det finns en stor problematik kring droger i Oxelösund. Folkegatan är en plats som är känd i narkotikasammanhang både avseende bruk och försäljning. Hon har god lokalkännedom i Oxelösund. Hon arbetar ofta i Oxelösund. – Hon och Pontus svängde in på Folkegatan. Hon såg en person som tittade på polisbilen. Hans rörelsemönster förändrades när han såg polisbilen. Hon kände inte igen honom sedan tidigare. Han bar mysbyxor och luvtröja. Han var tatuerad. Dessa attribut väckte hennes intresse. Hon ville att de skulle stanna och prata med personen eftersom hon ville bilda sig en bättre uppfattning om honom. När de stannade polisbilen hade personen försvunnit. Hon undrade om han hade "dragit" från platsen. Hon gav Pontus signalementet på personen.

Hon gick till baksidan av Pizzerian och Pontus gick till framsidan av den. Pontus ropade över radion att han hade träffat på personen som visade sig vara Leo. När hon kom fram till Pontus och Leo sa hon hej och frågade vad han hette. Leo svarade undvikande och var ifrågasättande mot henne. Han sa att han redan uppgett sitt namn till Pontus och att hon inte hade rätt att begära av honom att uppge det. Hon svarade att hon ändå ville veta vad han hette. Leo pendlade i humöret. Hans händer och ben skakade. Hans röst darrade. Han blev upprörd på ett avvikande sätt. Leo trissade upp stämningen. Han sa att han inte hade någon skyldighet att berätta vem han var. Han berättade att han läste till väktare och att de inte hade rätt att göra som de gjorde. Hon frågade honom om han hade haft med polisen att göra tidigare. Leo svarade ja och att han inte hade någon skyldighet att berätta varför. Han frågade gång på gång om han var frihetsberövad. Leo uppgav att han var från Stockholm men han uppgav inte vem han var och varför han var i Oxelösund. Han fortsatte sitt ifrågasättande beteende, flackade med blicken och tittade runt omkring sig. Han höll i pizzakartongerna men släppte dessa med ena handen ibland och då noterade hon att hans hand skakade. Hans beteende förstärkte hennes känsla av att han var undvikande. Att trissa upp stämningen är ett vanligt beteende hos de som har något att dölja och vill undvika kontroll av polisen. Leos beteende trissade upp stämningen. Han var på väg att lämna platsen. Hon bedömde att det fanns skälig misstanke för innehav av narkotika. Hon sa därför till Leo att han inte fick lämna platsen, att hon skulle kolla igenom honom och att hon trodde att han hade något på sig som han inte fick ha. Hon tog tag i Leos arm och flyttade honom cirka två meter åt höger mot en betongvägg för att kunna genomföra kroppsvisitationen på ett respektfullt sätt. Hon bad Leo att ställa ifrån sig pizzakartongerna. I samband med att han gjorde det tog han upp sin mobiltelefon och började filma. Hon bad honom att sluta filma men han gjorde inte det. Hon hittade hans plånbok i någon av hans fickor. Hon gav plånboken till Pontus för att han skulle gå igenom den. Det brukar kunna ligga narkotika i plånböcker. När kroppsvisitationen var genomförd sa hon till Leo att hans beteende var onödigt eftersom det medfört att hon trodde att han hade något att dölja. Hon förklarade att en anmälan skulle upprättas men att misstanken skulle läggas ned direkt eftersom de inte hade hittat någon narkotika. Hon önskade Leo en bra dag och de skiljdes åt. - Pontus berättade att Leo endast hade trafikförseelser i belastningsregistret. - Leos beteende var avvikande på ett sätt som stämmer väl överens med hur de som hanterar narkotika brukar bete sig; nervös, arg, undvikande och att trissa upp stämningen. Att inte svara på frågor från polisen är en omständighet som kan vägas in tillsammans med andra omständigheter vid bedömning av skälig misstanke. Det var omständigheterna sammantaget som gjorde att hon bedömde att skälig misstanke för innehav av narkotika förelåg. Omständigheterna bestod av att Leo befann sig i ett område som är intressant i narkotikasammanhang, hans rörelsemönster, att han hade avvikande attribut, att han svarade undvikande och pendlade i humöret, att han uppgav att han haft med polisen att göra tidigare och att hans händer skakade när han släppte pizzakartongerna. Det krävs väldigt små rörelser för att göra sig av med exempelvis narkotika. Det kan även ha varit så att Leo rörde händerna vid sina byxfickor. - På Folkegatan finns flera adresser som är intressanta i narkotikasammanhang. Leo kom från en adress som ligger mittemot en adress som är intressant. Anledningen till att hon inte berättade det i det första polisförhöret är att det är underrättelseinformation som hon då inte ville röja.

Pontus Svensson: Han körde polisbilen och Frida satt i passagerarsätet. Hon såg en person

som hon tyckte tittade konstigt mot polisbilen och betedde sig märkligt. Han vände bilen i syfte att stanna och prata med personen. De klev ur bilen och delade på sig för att hitta personen. Frida gav honom en beskrivning av hur personen var klädd. Han träffade på personen efter någon minut. Personen höll i ett par pizzakartonger. Han drog därför slutsatsen att personen kommit ut från pizzerian som låg intill. Han frågade personen hur läget var och vart han var på väg. Han minns inte om han frågade vad personen hette. Han tror dock att han gjorde det eftersom en presentation tillhör de sociala koderna. Om han i polisförhör uppgett att han frågade efter personens namn stämmer det. Han vet inte om han frågade efter både förnamn och efternamn. Personen presenterade sig. När Frida kom fram till honom och Leo ställde hon delvis samma frågor till Leo som han redan ställt och delvis nya frågor. Leo blev mer känslomässig. Han ifrågasatte Frida och frågade efter lagstöd. Leo uttryckte att han tänkte lämna platsen. Frida fattade beslut om kroppsvisitation. Det förelåg fara i dröjsmål eftersom Leo var på väg att lämna platsen. Leo var nervös på ett sätt som inte liknar sådan nervositet som kan vara normal vid exempelvis kontroll av någons körkort vid en trafikkontroll. Leos nervositet var sådan att det verkade som att han hade något att dölja. Leo var utåtagerande, arg, ifrågasatte dem och var på väg därifrån. Han har stort förtroende för Frida och hennes kunskaper. Han litade på hennes bedömning. Han har själv en begränsad kunskapsnivå när det gäller narkotikabrott. Han har inte arbetat med narkotikabrott sedan han var aspirant år 2014. Han tror att han gick igenom Leos plånbok. Han minns inte om Leo tog fram plånboken själv. Han slog på Leos personnummer. Han deltog i kroppsvisitationen. Om det antecknats i polisförhören att han sagt att han frågade Leo om han haft med polisen att göra tidigare stämmer det. – Han har arbetat i nationella insatsstyrkan sedan år 2014. Han är gruppchef. Han arbetar i yttre tjänst men fattar inte några beslut. Han verkställer beslut som har fattats av andra, exempelvis åklagare. Han tror att han började arbeta i Nyköping i februari år 2022. Han var Fridas chef under några månader. Före aktuellt tillfälle hade han åkt tillsammans med Frida flera gånger. Han har mycket stort förtroende för henne. Han hade ingen anledning att ifrågasätta hennes beslut. Han har stor lokalkännedom och har jobbat mycket mot narkotikabrott. Han tyckte att kroppsvisitation var en rimlig åtgärd i den aktuella situationen.

Peter Kennfors: Han är polis i grunden. Sedan år 2017 arbetar han på Linnéuniversitetet. Han har ansvar för utredningskursen som fokuserar på brottsutredande uppdrag. I kursen lär man sig att tillämpa rättegångsbalkens regler om förundersökning i praktiskt utredningsarbete med fokus på kraven för att använda sig av olika tvångsmedel. När det gäller kroppsbesiktning och kroppsvisitation ges ett föreläsningstillfälle med jurister som är åklagare i grunden. Kurslitteraturen består av lagstiftning och Gösta Westerlunds bok "Straffprocessuella tvångsmedel". Den så kallade misstanketrappan går igenom under kursen. Stor vikt läggs på konkreta omständigheter och JO:s uttalanden kring det. Kursen ligger under termin två. Under termin tre genomgår eleverna narkotikakursen som Malin Stärners är ansvarig för.

Malin Stärners: Hon är polis. Hon har arbetat som ingripandepolis och i en gatulangningsgrupp. Sedan år 2018 arbetar hon på Linnéuniversitetet. Hon är ansvarig för kursen Droger, missbruk och psykisk ohälsa. Under kursen får man lära sig hur man bygger upp skälig misstanke och att det krävs konkreta, objektiva omständigheter som talar för att

personen begått brottet. Vid innehav av narkotika kan, om det redan finns misstanke om bruk av narkotika, omständigheten att personen rör vid sina fickor innebära skälig misstanke för innehav av narkotika. Enbart nervositet räcker inte för skälig misstanke. De flesta människor som träffar polisen blir nervösa. I vissa fall kan nervositet ha ett visst värde, men aldrig enskilt. Eftersom man inte har en skyldighet att svara på frågor från en polis ska inte omständigheter som att man inte svarar eller svarar undvikande inte tillmätas någon betydelse vid bedömning av skälig misstanke. Rätten att inte uttala sig över en misstanke framgår av 12 § förundersökningskungörelsen. Intuition har inget värde i sig själv. För skälig misstanke krävs en kärna som utgör en konkret och objektiv omständighet. Som student har man ett ansvar för att sätta sig in i allt material som finns upplagt i kursportalen. I kursportalen finns de JO-beslut, den jämförelse mellan JO-beslut och de powerpointbilder som hon gett in till förundersökningen i målet. Till powerpointbilderna finns en film där hon håller en föreläsning om det som står i bilderna. – Man hamnar i gråzonen om man lägger ihop många omständigheter och gör en sammantagen bedömning av omständigheterna. Omständigheter som humör, beteende, rörelsemönster kan vara tecken på eget bruk av narkotika. En omständighet som kan utgöra en kärnomständighet för skälig misstanke av innehav av narkotika är ett trovärdigt vittne som sett innehav hos en person. En bedömning måste göras i varje enskilt fall.

Mikael Ehne: Han har arbetat som polis sedan år 1988. Han har arbetat som sektionschef, näpochef och förundersökningsledare. Han har vidare arbetat i insatsstyrkan, som ingripandepolis och som yttre befäl. I sin nuvarande roll som vakthavande befäl är han förundersökningsledare för händelser som sker i linjearbetet under hans ansvar. I det ingår att bedöma om skälig misstanke för narkotikabrott föreligger. Omständigheter som kan tala för eget bruk av narkotika är exempelvis muntorrhet, ögonreaktion som inte stämmer med omgivande ljus och läge, påtaglig nervositet och pendling i humör. Omständigheter som kan tala för innehav av narkotika är exempelvis att man befinner sig i en miljö där det finns narkotika, beteenden som nervositet, plocka med fingrarna i fickor, pendling i humör, allmänt avog inställning till polisen. Det ska vara fråga om konkreta och objektiva omständigheter som pekar på en viss person. En bedömning ska göras i varje enskilt fall. Det är svårt att med ord beskriva hur en person beter sig. Omständigheter som att en person befinner sig på en plats där det förekommer narkotika, att personen inte vill uppge sitt namn, svarar undvikande på polisens frågor och är ifrågasättande, att personen vill lämna platsen, har skakiga händer och fötter, är uppe i varv, flackar med blicken och tar med händerna mot sina byxfickor är omständigheter som gör att han anser att det föreligger skälig misstanke om innehav av narkotika. En rad olika indicier kan sammantaget innebära att skälig misstanke föreligger. Det finns inget som hindrar att poliser ställer frågor men man har ingen skyldighet att svara på frågorna. Det förhållandet att man inte svarar på frågor kan i sig inte innebära skälig misstanke.

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 20 kap. 1 § brottsbalken ska den som uppsåtligt eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning genom handling eller underlåtenhet åsidosätter vad som gäller för uppgiften dömas för tjänstefel till böter eller fängelse i högst två år. Om gärningen med hänsyn till gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller till andra omständigheter är att anse som ringa, ska inte dömas till ansvar.

Av 2 kap. 6 § regeringsformen framgår bland annat att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation. Enligt 20 och 21 §§ samma kapitel får begränsningar i denna rättighet ske genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

Kroppsvisitation omfattas även av skyddet i artikel 8 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR). Av artikel 8 framgår att var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Inskränkningar i skyddet kan godtas under förutsättning att de är lagliga och ägnade att tillgodose något av de i bestämmelsen uppräknade intressena, däribland säkerhet, förebyggande av oordning eller brott och skydd för andra personers fri- och rättigheter. Inskränkningen måste vara nödvändig i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose ett sådant intresse.

Regeringsformens skydd mot kroppsvisitation har begränsats i 28 kap. 11 § rättegångsbalken. Av bestämmelsen framgår bland annat att om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Vidare framgår att med kroppsvisitation avses undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

Av 12 § förundersökningskungörelsen (1947:948) framgår bland annat att i samband med att den som skäligen misstänks för brott underrättas om misstanken ska han eller hon också underrättas om sin rätt att inte behöva yttra sig över misstanken och inte heller i övrigt behöva medverka till utredningen av sin egen skuld.

JO har uttalat att det för att en person ska anses skäligen misstänkt för ett brott krävs att det finns konkreta omständigheter som med viss styrka pekar på att den misstänkte begått den gärning som misstanken avser. JO har vidare uttalat följande. Omständigheterna måste vara av det slaget att de ger upphov till en faktabaserad misstanke. Det är dock inte möjligt att lägga fast några mer bestämda riktlinjer för vad som ska krävas för att en misstanke ska anses vara skälig. Frågan bedöms från fall till fall och det finns visst utrymme för olika bedömningar. (Se till exempel JO 1992/93 s. 204 och JO 2016/17 s. 383)

JO har framhållit att det förhållandet att en person betar sig underligt, uppträder nervöst eller undviker kontakt med polisen i sig inte kan anses ge grund för misstanke om brott, än mindre misstanke om brott av visst slag (se JO 2009/10 s. 72). I samma beslut uttalade JO

att omständigheten att polismännen uppfattade det som att personen hade något att dölja snarare handlade om en spekulation från polismännens sida än en konkret omständighet. JO framhöll i beslutet att samtliga omständigheter som ligger till grund för beslut om skäligen misstanke och ett beslut om kroppsvisitation ska antecknas i polisanmälan. Vidare kan av beslutet utläsas att det förhållandet att en person uppvisar sådana konkreta tecken på bruk av narkotika att misstanke om ringa narkotikabrott uppstår kan tillsammans med omständigheten att personen, i samband med en polismans fråga om hen har narkotika på sig, känner på sina byxfickor utgöra skäligen misstanke för innehav av narkotika. I ett äldre beslut ansåg JO att det förhållandet att en person, som tidigare rapporterats för narkotikabrott, uppehåller sig med kända narkotikalangare tillsammans med omständigheten att personen tar och rättar till sin byxlinning samt tittar på byxlinningen kan utgöra skäligen misstanke för innehav av narkotika (se JO 1998/99 s. 107).

JO har i ett annat beslut uttalat följande. Ett beslut om kroppsvisitation kan aldrig grundas på enbart allmänna kunskaper om en viss persons livsföring eller tidigare brottslighet. Enbart det förhållandet att någon är känd i narkotikasammanhang är inte tillräckligt för att grunda en skäligen misstanke om narkotikabrott. Inte heller sådana omständigheter som att en person med denna bakgrund är i sällskap med någon annan som också är känd i narkotikasammanhang eller att han påträffas i anslutning till en bostad eller lokal eller annan lokal där sådana personer brukar uppehålla sig kan anses utgöra tillräcklig grund för en skäligen brottsmisstanke. Det är här fråga om omständigheter som kan sägas utgöra normala inslag i sådana personers levnadssätt. För att en misstanke ska kunna betecknas som skäligen krävs att det tillkommer någon omständighet som på ett mera specifikt sätt pekar på att personen i fråga gjort sig skyldig till ett visst bestämt brott. (Se JO 1993/94 s. 101)

Tingsrättens bedömning

Inledningsvis konstateras att besluta, verkställa och delta i verkställandet av en kroppsvisitation utgör myndighetsutövning.

För kroppsvisitation krävs att det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa. Det ska vara fråga om ett visst angivet brott, inte vilket brott som helst för vilket fängelse kan följa. Misstanken om brottet måste självfallet föreligga i anslutning före det att beslut om kroppsvisitation fattas. I huvudanmälan och protokoll över kroppsbesiktning har antecknats att det förelåg misstanke om ringa narkotikabrott i form av innehav av narkotika. Av den film som Leo Lejongrim filmat med sin mobil framgår att Frida Eriksson, efter att hon informerat Leo Lejongrim om att han var frihetsberövad med anledning av att hon höll på att genomföra en kroppsvisitation på honom, på hans fråga om varför svarade "vi misstänker att du har något på dig som du inte ska ha, till exempel narkotika". Frida Erikssons uttalande tyder på att det vid tidpunkten för hennes beslut och genomförandet av kroppsvisitationen rådde viss tveksamhet kring vilket brott som det förelåg skäligen anledning att anta att det hade begåtts. Frida Erikssons uttalande kan dock även tolkas som att det fanns skäligen anledning att anta att i vart fall narkotikabrott i form av innehav av narkotika förelåg, vilket får anses vara ett tillräckligt specifikt angivande av brottet.

För kroppsvisitation krävs även att personen på vilken kroppsvisitation ska genomföras är

skäligen misstänkt för brottet. I huvudanmälan har som särskilda tecken antecknats att Leo Lejongrim var nervös och att han pendlade i humör. Av filmen framgår att Frida Eriksson på Leo Lejongrims fråga om varför de misstänkte att han hade något på sig svarade att han var nervös, inte ville svara på frågor och att han var där (i Oxelösund) på besök.

Omständigheterna inte vill svara på frågor och på besök borde ha antecknats i anmälan (se nedan). Eftersom Frida Eriksson dock uppgav dessa omständigheter muntligen för Leo Lejongrim i samband med beslutet får de tillsammans med vad som antecknats i anmälan anses ha legat till grund för beslutet. Det förhållandet att Leo Lejongrim inte ville svara på frågor utgör mot bakgrund av 12 § förundersökningskungörelsen självfallet inte en sådan omständighet som, ensam eller tillsammans med andra omständigheter, får beaktas vid bedömning av om skäligen misstanke för ett visst brott föreligger. De andra omständigheterna, nervös, på besök och pendlande humör, är allmänna och saknar den konkretion som krävs samt kan varken var för sig eller tillsammans utgöra skäligen misstanke för ringa narkotikabrott genom innehav.

Frida Eriksson har vid huvudförhandlingen uppgett en mängd ytterligare omständigheter som låg till grund för hennes bedömning av skäligen misstanke om narkotikabrott genom innehav. Dessa omständigheter har inte antecknats i anmälan tillsammans med omständigheterna nervös och pendlande i humör. I JO 1998/99 s. 107, som redogjorts för ovan, har JO framhållit att samtliga omständigheter som ligger till grund för beslut om skäligen misstanke och ett beslut om kroppsvisitation ska antecknas i polisanmälan. Mot denna bakgrund är värdet av de av Frida Eriksson vid huvudförhandlingen uppgivna omständigheterna lågt. Tingsrätten anser emellertid att värdet inte är så lågt att omständigheterna helt kan bortses från eftersom de i delar kan ses om en utveckling av de omständigheter som antecknats i anmälan och som hon muntligen uppgav för Leo Lejongrim.

När det gäller de av Frida Eriksson vid huvudförhandlingen uppgivna omständigheterna gör tingsrätten följande överväganden. Det förhållandet att Leo Lejongrim enligt Frida Eriksson bar avvikande attribut som mysbyxor, luvtröja och tatueringar kan inte tillmätas någon betydelse trots att attributen enligt Frida Eriksson är vanligt förekommande i narkotikasammanhang eftersom attributen inte enbart kan kopplas till narkotikabrottslighet och finns i en mängd andra sammanhang som inte har någon som helst koppling till brottslig verksamhet. Frida Eriksson har vidare uppgett att Leo Lejongrim kom från en adress som ligger mittemot en adress som är intressant i narkotikasammanhang. I JO 1993/94 s. 101 har JO har uttalat, som redogjorts för ovan, att det förhållandet att en person påträffas i anslutning till en bostad eller en lokal där personer som är kända i narkotikasammanhang brukar uppehålla sig, inte kan anses utgöra tillräcklig grund för en skäligen brottsmisstanke. Det förhållandet att Leo Lejongrim kom från en adress mittemot en ur narkotikasammanhang intressant adress, kan således inte läggas till grund för skäligen misstanke om ringa narkotikabrott genom innehav. Detta särskilt mot bakgrund av att Leo Lejongrim en mycket kort stund senare bar på ett par från den intilliggande pizzerian upphämtade pizzakartonger. Efter en mängd frågor från såväl åklagaren som försvararen har Frida Eriksson på en ledande fråga från försvararen uppgett att Leo Lejongrim även kan ha rört händerna vid sina byxfickor. Som redogjorts för ovan har JO i JO 2009/10 s. 72 och JO 1998/99 s. 107 uttalat att en sådan omständighet

tillsammans med omständigheter som pekar på bruk av narkotika kan utgöra grund för skäligen misstanke om innehav av narkotika. Att röra händerna vid sina byxfickor kan således varken självständigt eller tillsammans med endast allmänna omständigheter utgöra grund för skäligen misstanke om innehav av narkotika. Frida Eriksson har vidare uppgett att Leo Lejongrim hade en darrande röst, att han var upprörd och arg, att han trissade upp stämningen, var ifrågasättande, flackade med blicken, hade darrande händer och ett undvikande beteende. Dessa omständigheter är allmänna och kan i avsaknad av någon konkret omständighet som kan kopplas till innehav av narkotika varken var för sig eller sammantaget utgöra grund för skäligen misstanke för ringa narkotikabrott i form av innehav. Leo Lejongrim var vid tidpunkten för när beslutet om kroppsvisitation fattades och verkställdes således inte skäligen misstänkt för ringa narkotikabrott genom innehav.

Mot bakgrund av vad som redogjorts för ovan saknades laga grund att kroppsvisitera Leo Lejongrim. Frida Eriksson och Pontus Svensson har vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gällde för uppgiften. Frida Erikssons och Pontus Svenssons handlande är i objektiv mening att bedöma som tjänstefel. För att dömas för tjänstefel krävs dock att gärningen är begången uppsåtligt eller av oaktsamhet.

Det finns inget i utredningen som tyder på att Frida Eriksson och Pontus Svensson agerat uppsåtligt. I detta sammanhang beaktas särskilt att det varit fråga om ett snabbt händelseförlopp där utrymmet för att göra rationella överväganden varit begränsat.

Vid bedömningen av om Frida Eriksson och Pontus Svensson agerat oaktsamt är det i första hand av betydelse vilka krav på noggrannhet och omsorg som uppgiften inneburit. Detta ska vägas mot omständigheter som hänför sig till den berörde tjänstemannen personligen, till exempel hans kunskaper, utbildning och erfarenhet eller att han handlat under tidspress. (Se prop. 1988/89:113 s. 20.) Rättssäkerheten ställer höga krav på noggrannhet och omsorg, särskilt när det är fråga om tvångsmedel.

Frida Eriksson har under sin polisutbildning fått del av det utbildningsmaterial som ingår i kursen Droger, missbruk och psykisk ohälsa som redogjorts för ovan. I kursmaterialet ingår bland annat JO:s beslut 2009/10 s. 72 och 1998/99 s. 107 och annat material som beskriver omständigheter som kan utgöra grund för skäligen misstanke avseende innehav av narkotika och sådana omständigheter som inte kan utgöra det. Frida Eriksson har uppgett att hon har vana från att arbeta med narkotikabrott. Hon borde mot denna bakgrund ha insett att hon åsidosatte vad som gällde för uppgiften när hon beslutade och verkställde kroppsvisitationen av Leo Lejongrim. Hon har således förfarit oaktsamt.

Pontus Svensson har varit anställd på Polismyndigheten sedan år 2013. Han har således lång erfarenhet av polisyrket. I rollen som polis får anses finnas en skyldighet att hålla sig uppdaterad kring aktuella bestämmelser, särskilt de som rör tvångsmedel. Det förhållandet att Pontus Svensson vanligtvis inte själv fattar beslut om tvångsmedel som innefattar en bedömning av skäligen misstanke, innebär inte att han inte har en skyldighet att hålla sig uppdaterad om bestämmelser som rör tvångsmedel exempelvis i form av kroppsvisitation, särskilt inte mot bakgrund av att det i hans arbetsuppgifter ingår att verkställa tvångsmedelsbeslut och då han vid aktuellt tillfälle var Frida Erikssons chef och förman med det yttersta ansvaret i aktuell situation. Att inte skaffa sig kännedom om eller

hålla sig uppdaterad om de regler som gäller för myndighetsutövningen utgör oaktsamhet. Pontus Svensson har således förfarit oaktsamt när han deltog i verkställigheten av kroppsvisitationen av Leo Lejongrim.

Tjänstefel som vid en helhetsbedömning bedöms som ringa är undantagna från straffansvar. Bedömningen av om tjänstefel är ringa ska göras med utgångspunkt i gärningsmannens befogenheter eller uppgiftens samband med myndighetsutövningen i övrigt eller andra omständigheter. I bedömningen är det av vikt vilken skada gärningen lett till eller riskerade att leda till. Det är också av betydelse vilken typ av verksamhet som tjänstefelet sker i. Kraven på korrekt handläggning är extra stränga inom rättsväsendet. Det är även av betydelse vilken ställning gärningsmannen haft. (Se prop. 1988/89:113 s. 24 f.)

Det är i aktuellt fall fråga om en felaktig användning av ett tvångsmedel i form av kroppsvisitation. Rätten att inte bli kroppsvisiterad skyddas av bestämmelser i regeringsformen och EKMR. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att Frida Eriksson och Pontus Svensson genomfört kroppsvisitation utan laga grund vilket inneburit olägenhet för Leo Lejongrim kan tjänstefelet inte bedömas som ringa. Frida Eriksson och Pontus Svensson ska därför dömas för tjänstefel.

Påföljd

Påföljden för tjänstefel är dagsböter eller fängelse i högst två år. Straffvärdet uppgår med beaktande av respektive gärnings straffvärde till dagsböter, 30 till antalet. Storleken på varje dagsbot bestäms med utgångspunkt i det som framkommit om Frida Eriksson respektive Pontus Svenssons ekonomiska förhållanden.

Övriga frågor

Eftersom fängelse finns i straffskalan för tjänstefel ska Frida Eriksson och Pontus Svensson enligt 1 § lagen (1994:419) om brottsofferfond i dess lydelse före den 1 februari 2023 betala avgift till brottsofferfonden.

UllaBella af Klercker och David Sommestad tillerkänns begärda ersättningar som bedöms som skäliga. Frida Eriksson och Pontus Svensson ska med hänsyn till deras ekonomiska förhållanden till staten återbetala del av respektive försvararkostnad.

Rätten

Rådmannen Cecilia Bergman samt nämndemännen Yvonne Danielsson, Andreas Herlitz och Marie-Louise Nyman

Rätten är enig.

Digitalt signerad av rådmannen Cecilia Bergman

Överklagandeinformation

Hur man överklagar

Överklagandet ska ha kommit in till Nyköpings tingsrätt senast den 6 april 2023.

Överklagandet ska vara skriftligt. Nyköpings tingsrätt skickar det vidare till Svea hovrätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

I hovrätten krävs prövningstillstånd. Det innebär att Svea hovrätt först tar ställning till om målet ska tas upp till prövning. Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att ta med allt du vill föra fram i överklagandet.

När får man prövningstillstånd?

Hovrätten ger prövningstillstånd i 4 olika fall:

1. Hovrätten bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten har dömt rätt.
2. Hovrätten anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
3. Hovrätten behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
4. Hovrätten bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Det krävs också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid så har den andra parten också rätt att överklaga, även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv Nyköpings tingsrätts namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha.
3. Förklara varför du tycker att hovrätten ska ge prövningstillstånd.
4. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet. Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför. Tala också om ifall du vill att målsäganden ska komma personligen till en huvudförhandling.
5. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer. Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer. Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
6. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
7. Skicka eller lämna in överklagandet till Nyköpings tingsrätt. Tänk på att skicka det i god tid med hänsyn till postgången.

Vad händer sedan?

Nyköpings tingsrätt kontrollerar att överklagandet har kommit in i rätt tid. Om det har kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet har kommit in i tid skickar domstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Svea hovrätt.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även Svea hovrätt skicka brev på det sättet.

Vill du veta mer?

Mer information finns på www.domstol.se. Ta kontakt med Nyköpings tingsrätt eller Svea hovrätt om du har frågor.